

ROZPORZĄDZENIA

MINISTRA KLIMATU I ŚRODOWISKA ¹⁾

z dnia 2021 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową

Na podstawie art. 126 ust. 11 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098) zarządza się, co następuje:

§ 1. W rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 r. w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową (Dz. U. poz. 645) wprowadza się następujące zmiany:

1) w § 2:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. W przypadku szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt, w pasiece albo w budowlu stawów rybnych w gospodarstwie rybackim, jeżeli szkoda w tej budowlu spowodowała albo może spowodować ubytek ryb, zgłoszenia szkody należy dokonać poprzez złożenie wniosku zgodnie z ust. 1 lub telefonicznie, w terminie:

1) 2 dni roboczych od dnia jej stwierdzenia – w przypadku szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt albo w budowlu stawów rybnych w gospodarstwie rybackim;

2) 7 dni od dnia jej stwierdzenia – w przypadku szkody w pasiece.”,

b) po ust. 2 dodaje się ust. 2a–2d w brzmieniu:

„2a. W przypadku szkody wyrządzonej w odniesieniu do plonu na użytkach zielonych zgłoszenia szkody należy dokonać w terminie umożliwiającym dokonanie szacowania szkody, nie wcześniej niż 40 dni i nie później niż 14 dni przed planowanym rozpoczęciem zbioru.

¹⁾ Minister Klimatu i Środowiska kieruje działem administracji rządowej – środowisko, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 października 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Klimatu i Środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 941).

„2b. W przypadku szkody wyrządzonej w uprawach lub płodach rolnych zgłoszenia szkody należy dokonać w terminie umożliwiającym dokonanie szacowania szkody, nie później niż w okresie zbioru danego gatunku roślin w danym regionie, w roku, w którym wystąpiła szkoda.

2c. W przypadku szkody innej niż określona w ust. 2, 2a i 2b oraz innej niż szkoda wyrządzona w drzewach nieowocowych zgłoszenia szkody należy dokonać w terminie 30 dni od dnia jej stwierdzenia.

2d. W przypadku szkody wyrządzonej w drzewostanach, zadrzewieniach i pojedynczych drzewach nieowocowych zgłoszenia szkody należy dokonać w terminie 6 miesięcy od dnia jej stwierdzenia.”,

c) w ust. 4:

- w pkt 1 w lit. i średnik zastępuje się przecinkiem i dodaje się lit. j w brzmieniu:

„j) podpis poszkodowanego złożony zgodnie z ust. 6;”,

- w pkt 2 w lit. i kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się lit. j w brzmieniu:

„j) podpis poszkodowanego złożony zgodnie z ust. 6.”,

d) w ust. 5:

- pkt 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„1) kopię dokumentu potwierdzającego prawo własności mienia, które uległo szkodzie, w postaci wypisu z księgi wieczystej, albo, jeżeli dana nieruchomość nie posiada księgi wieczystej, w postaci aktualnego, nie starszego niż 1 rok od dnia złożenia wniosku, wypisu z rejestru gruntów wraz z podpisanym oświadczeniem poszkodowanego potwierdzającym aktualność złożonego dokumentu, a w przypadku szkody wyrządzonej w pogłowie zwierząt:

a) oświadczenie poszkodowanego, że zwierzę będące przedmiotem szkody jest własnością poszkodowanego – w przypadku zwierząt innych niż zwierzęta gospodarskie,

b) kopię dokumentacji hodowlanej lub innej dokumentacji potwierdzającej legalność chowu lub hodowli albo oświadczenie poszkodowanego o gotowości udostępnienia tych dokumentów do wglądu podczas oględzin szkody,

c) zaświadczenie lekarza weterynarii stwierdzające przyczynę padnięcia zwierzęcia, o ile takie zaświadczenie zostało wydane, albo”;

- 2) kopię dokumentu potwierdzającego oddanie poszkodowanemu mienia, które uległo szkodzie, do gospodarczego korzystania, w szczególności umowy użytkowania, najmu, dzierżawy lub oświadczenia właściciela gruntu, a w przypadku gdy ten dokument nie określa komu przysługuje odszkodowanie za szkodę, również zgodę właściciela gruntu na pobranie odszkodowania przez osobę korzystającą gospodarczo z gruntu, albo”,

- w pkt 4:

-- uchyla się lit. a,

-- lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) kopię pozwolenia wodnoprawnego wydanego albo zgłoszenia dokonanego na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 624 i 784), pozwolenia na budowę wydanego albo zgłoszenia dokonanego na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333, 2127 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 11, 234, 282 i 784), ważnych na dzień zgłoszenia szkody – jeżeli były wymagane dla przedmiotu szkody,”

- po pkt 4 dodaje się pkt 4a w brzmieniu:

„4a) kopię mapy, w szczególności mapy ewidencyjnej, obejmującej fragment działki lub działkę, na której wystąpiła szkoda, wraz z zaznaczeniem miejsca szkody;”

e) ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. Wniosek, o którym mowa w ust. 1:

- 1) sporządzony w postaci papierowej opatruje się własnoręcznym podpisem;
- 2) sporządzony w postaci elektronicznej opatruje się kwalifikowanym podpisem elektronicznym albo podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP.”

f) po ust. 8 dodaje się ust. 8a w brzmieniu:

„8a. W przypadku gdy analiza wniosku wskazuje, że poszkodowanemu nie przysługuje odszkodowanie z powodów wymienionych w art. 126 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, nie dokonuje się dalszych czynności z zakresu szacowania szkody oraz informuje się poszkodowanego na piśmie o przyczynie odmowy wypłaty odszkodowania za szkodę.”

g) ust. 11 otrzymuje brzmienie:

„11. W przypadku niezuzpełnienia przez poszkodowanego braków w terminie, o którym mowa w ust. 10, wniosek pozostawia się bez rozpoznania.”,

h) dodaje się ust. 14 w brzmieniu:

„14. W przypadku gdy wniosek został złożony po upływie terminu na jego złożenie lub gdy nie jest możliwe ustalenie przyczyny i okoliczności powstania szkody, wniosek pozostawia się bez rozpoznania.”;

2) w § 3:

a) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. W przypadku wystąpienia trudnych warunków pogodowych lub innych niesprzyjających okoliczności, uniemożliwiających dokonanie oględzin i szacowania szkody, właściwy organ dokonuje oględzin szkody w terminie 30 dni od dnia ustania tych okoliczności.”,

b) po ust. 4 dodaje się ust. 4a–4c w brzmieniu:

„4a. Uzgodnienie z poszkodowanym terminu oględzin szkody lub poinformowanie go o ustalonym terminie oględzin szkody może nastąpić również telefonicznie.

4b. W przypadku telefonicznego poinformowania poszkodowanego o ustalonym terminie oględzin szkody poszkodowany jest obowiązany do potwierdzenia zaproponowanego terminu na piśmie lub telefonicznie, nie później niż na 2 dni robocze przed zaproponowanym terminem.

4c. W przypadku telefonicznego uzgodnienia z poszkodowanym terminu oględzin szkody lub telefonicznego potwierdzenia przez niego zaproponowanego terminu pracownik urzędu obsługującego właściwy organ dokonuje na wniosku odpowiedniej adnotacji lub sporządza notatkę służbową z przeprowadzonej rozmowy.”,

c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. W przypadku braku możliwości dokonania oględzin szkody w ustalonym terminie z przyczyn leżących po stronie organu właściwy organ niezwłocznie zawiadamia o tym poszkodowanego, podając przyczynę. Do ustalenia kolejnego terminu oględzin szkody stosuje się ust. 4–4c.”,

d) uchyla się ust. 7,

e) po ust. 7 dodaje się ust. 7a w brzmieniu:

„7a. Nieobecność poszkodowanego w ustalonym terminie oględzin szkody dokonujący oględzin odnotowuje w protokole.”,

f) ust. 8 otrzymuje brzmienie:

„8. W przypadku braku możliwości dokonania oględzin szkody w ustalonym terminie z powodu nieobecności poszkodowanego spowodowanej wystąpieniem nadzwyczajnego wydarzenia lub innej przeszkody, której nie można przewyżyć, potwierdzonym dokumentami przedłożonymi właściwemu organowi w terminie 7 dni od dnia ustalonego terminu oględzin szkody, właściwy organ ustala kolejny termin oględzin szkody. Do ustalenia kolejnego terminu oględzin szkody stosuje się przepisy ust. 4–4c.”,

g) ust. 10 otrzymuje brzmienie:

„10. W przypadku braku możliwości dokonania oględzin szkody w ustalonym terminie z powodu nieobecności poszkodowanego nieuzasadnionej w sposób, o którym mowa w ust. 8, właściwy organ zawiadamia poszkodowanego na piśmie o odstąpieniu od szacowania szkody oraz zwraca wniosek.”,

h) w ust. 12 skreśla się zdanie drugie,

i) ust. 16 otrzymuje brzmienie:

„16. Podczas czynności związanych ze zgłaszaniem, oględzinami i szacowaniem szkody, poszkodowanego może reprezentować pełnomocnik.”;

3) w § 4 pkt 8 otrzymuje brzmienie:

„8) rodzaj niezbędnych robót oraz objętość materiału ziemnego niezbędnego do przywrócenia gruntu, który uległ szkodzie, do stanu bezpośrednio przed zaistnieniem szkody.”;

4) w § 6 w ust. 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) współczynnik korygujący dla upraw rolnych jednorocznych i wieloletnich w pierwszym roku uprawy, który określa procent wartości rynkowej roślin na dzień wyrządzenia szkody.”;

6) w § 8 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) rodzaj niezbędnych robót, objętość wykopów, które należy wykonać, i objętość materiału ziemnego, który należy dowieźć, w celu usunięcia szkody;”;

7) w § 12 w ust. 2:

a) pkt 1 otrzymuje brzmienie:

- „1) liczbę zabitych, padłych w wyniku odniesionych ran lub uśmierconych zwierząt, ich rasę, wiek, cel utrzymywania zwierząt, w szczególności chów, lub rodzaj hodowli (hodowlane, towarowe, zasoby genetyczne), płęć;”
- b) pkt 3 otrzymuje brzmienie:
- „3) koszt utylizacji padliny i jej transportu do najbliższego przedsiębiorstwa zajmującego się utylizacją padliny – na podstawie faktur lub rachunków, o ile koszt utylizacji nie jest refundowany przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;”
- 9) w § 13 w ust. 1 w pkt 5 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 6 w brzmieniu:
- „6) własność gruntu, na którym znajduje się pasieka, lub inne urządzenia związane z prowadzeniem pasieki.”;
- 10) § 17 otrzymuje brzmienie:
- „§ 17. Właściwy organ nie wypełnia formularza szacowania szkody oraz informuje poszkodowanego na piśmie o przyczynie odmowy wypłaty odszkodowania za szkodę, w przypadku gdy poszkodowanemu nie przysługuje odszkodowanie:
- 1) z przyczyn wymienionych w art. 126 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
 - 2) z innych przyczyn, w szczególności gdy:
 - a) w trakcie oględzin ustalono, że szkodę wyrządziło inne zwierzę niż wskazane w art. 126 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
 - b) poszkodowany wycofał wniosek.”;
- 11) załącznik nr 1 otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 1 do rozporządzenia;
- 12) załącznik nr 8 otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 2 do rozporządzenia;
- 13) załącznik nr 10 otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 3 do rozporządzenia;
- 13) załącznik nr 12 otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 4 do rozporządzenia;
- 14) załącznik nr 14 otrzymuje brzmienie określone w załączniku nr 5 do rozporządzenia.

§ 2. Do spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia stosuje się przepisy dotychczasowe.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

**MINISTER KLIMATU
I ŚRODOWISKA**

W porozumieniu:

MINISTER ROLNICTWA

I ROZWOJU WSI

Za zgodność pod względem prawnym, redakcyjnym i legislacyjnym

Piotr Kudelski

Zastępca Dyrektora Departamentu Prawnego

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

(-podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym)

Załączniki do rozporządzenia
Ministra Klimatu i Środowiska
z dnia (poz. ...)

Załącznik nr 1

WZÓR

PROTOKÓŁ NR

**OGLEDZIN SZKODY WYRZĄDZONEJ W UŻYTKACH ZIELONYCH,
UPRAWACH LUB PŁODACH ROLNYCH, ROŚLINACH SADOWNICZYCH,
POWIERZCHNI GRUNTÓW, DRZEWOSTANACH, ZADRZEWIENIACH I
POJEDYNCZYCH DRZEWACH**

Imię i nazwisko poszkodowanego:

Nr telefonu:

Adres zamieszkania:

Adres do korespondencji:

Miejsce wyrządzenia szkody:

.....

.....

Województwo:

Powiat:

Gmina:

Obręb ewidencyjny:

Nr działki:

Park narodowy:

Nadleśnictwo:

Data stwierdzenia szkody:

Data zgłoszenia szkody:

Dnia: przedstawiciele właściwego organu (imię,
nazwisko, stanowisko służbowe):

1);

2);

3)

w obecności poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

.....

przeprowadzili oględziny zgłoszonej szkody i stwierdzili, co następuje:

1. Gatunek zwierzęcia, które spowodowało szkodę:

.....

2. Rodzaj uprawy, która uległa szkodzie:

.....

.....

3. Powierzchnia całej uprawy:

4. Wydajność uprawy z ha:

5. Powierzchnia uprawy, która uległa szkodzie:

6. Liczba, gatunek, wymiary drewna albo średnica pniaka, niezbędne do ustalenia miąższości grubizny drzew oraz wiek drzew, które uległy szkodzie:

.....

.....

.....

7. Rodzaj drzewostanu, który uległ szkodzie (drzewostan, zadrzewienia i pojedyncze drzewa):

.....

.....

8. Wiek drzewostanu i dane do ustalenia stopnia zadrzewienia bądź stopnia pokrycia drzewostanu oraz klasa bonitacji drzewostanu, który uległ szkodzie:

.....

.....

9. Rodzaj niezbędnych prac oraz objętość materiału ziemnego niezbędna do przywrócenia gruntu, który uległ szkodzie, do stanu bezpośrednio przed zaistnieniem szkody:

.....

.....

10. Inne szkody w gospodarstwie:

.....

.....

11. Inne ustalenia:

.....
.....

12. Uwagi sporządzającego protokół:

.....
.....
.....

13. Informacja o poprzednio wypłaconym odszkodowaniu lub wykonanym szacowaniu szkody:

.....
.....

Poszkodowany oświadcza, że nie wnosi uwag do ustaleń poczynionych podczas oględzin/wnosi następujące uwagi*):

.....
.....

Podpis poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

Podpisy przedstawicieli właściwego organu:

.....

Imię, nazwisko, stanowisko służbowe sporządzającego protokół:

.....

Podpis:

*) niepotrzebne skreślić

WZÓR
PROTOKÓŁ NR
OGLEDZIN SZKODY WYRZĄDZONEJ W ODNIESIENIU DO ZWIERZĄT

Imię i nazwisko/ Nazwa poszkodowanego:

.....

Nr telefonu:

Adres zamieszkania:

.....

Adres do korespondencji:

.....

Miejsce wyrządzenia szkody:

.....

Województwo:

Powiat:

Gmina:

Obręb ewidencyjny:

Numer działki:

Park narodowy:

Data stwierdzenia szkody:

Data zgłoszenia szkody:

Dnia: przedstawiciele właściwego organu (imię, nazwisko,
stanowisko służbowe):

1)

2)

3)

w obecności poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

.....

przeprowadzili oględziny zgłoszonej szkody i stwierdzili, co następuje:

1. Gatunek zwierzęcia, które spowodowało szkodę:.....

2. Rodzaj i rozmiar szkody, w tym:

- 1) gatunek, rasa:
- 2) cel utrzymywania zwierząt:
- 3) wiek:
- 4) płeć:
- 5) liczba:
- 6) opis szkody (osobniki ranne, zabite, padłe, uśmiercone):

3. Rodzaj zabezpieczeń zastosowanych przed atakiem drapieżników:

4. Czas powstania szkody:

5. Sposób nadzoru nad zwierzętami w okresie od zachodu do wschodu słońca:

6. Inne szkody w gospodarstwie:

7. Informacja o poprzednio wypłaconym odszkodowaniu lub wykonanym szacowaniu szkody:

8. Uwagi sporządzającego protokół:

9. Poszkodowany oświadcza, że nie wnosi zastrzeżeń do ustaleń poczynionych podczas oględzin/ wnosi następujące zastrzeżenia*):

Podpis poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

Podpisy przedstawicieli właściwego organu:

.....

Imię, nazwisko, stanowisko sporządzającego protokół:

.....

Podpis:

*) niepotrzebne skreślić

WZÓR
PROTOKÓŁ NR
OGŁĘDZIN SZKODY WYRZĄDZONEJ W PASIEKACH

Imię i nazwisko/Nazwa poszkodowanego:

Numer telefonu:

Adres zamieszkania:

Adres do korespondencji:

Miejsce wyrządzenia szkody:

.....

.....

Województwo:

Powiat:

Gmina:

Obręb ewidencyjny:

Numer działki:

Park narodowy:

Nadleśnictwo:

Data stwierdzenia szkody:

Data zgłoszenia szkody:

Dnia: przedstawiciele właściwego organu (imię,
nazwisko, stanowisko służbowe):

1);

2);

3)

w obecności poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

.....

przeprowadzili oględziny zgłoszonej szkody i stwierdzili, co następuje:

1. Gatunek zwierzęcia, które spowodowało szkodę:

.....

2. Rodzaj i rozmiar szkody:

Ilość korpusów uli, które uległy szkodzie	sztuk
Ilość ramek, które uległy szkodzie	sztuk
Ilość węzy, która uległa szkodzie	kg
Ilość wosku, który uległ szkodzie	kg
Ilość miodu, który uległ szkodzie	kg
Ilość cukru, który uległ szkodzie	kg
Ilość rodzin pszczelich, które uległy szkodzie	sztuk

3. Inne szkody w pasiece:

.....
.....

4. Rodzaj zabezpieczeń zastosowanych przed atakiem drapieżników:

.....
.....
.....

5. Czas wyrządzenia szkody w pasiece:

6. Sposób nadzoru nad zwierzętami gospodarskimi w pasiece w okresie od zachodu do wschodu słońca:

.....
.....
.....

7. Informacja o poprzednio wypłaconym odszkodowaniu lub wykonanym szacowaniu szkody:

.....
.....

8. Uwagi sporządzającego protokół:

.....
.....
.....

Poszkodowany oświadcza, że nie wnosi zastrzeżeń do ustaleń poczynionych podczas oględzin/ wnosi następujące zastrzeżenia*):

.....
.....

.....
Podpis poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

Podpisy przedstawicieli właściwego organu:

.....
Imię, nazwisko, stanowisko służbowe sporządzającego protokół:

.....
Podpis:

*) niepotrzebne skreślić

WZÓR
PROTOKÓŁ NR
OGŁĘDZIN SZKODY WYRZĄDZONEJ W GOSPODARSTWIE RYBACKIM

Imię i nazwisko/ Nazwa poszkodowanego:

Nr telefonu:

Adres zamieszkania:

Adres do korespondencji:

Miejsce wyrządzenia szkody:

.....

Województwo:

Powiat:

Gmina:

Obręb ewidencyjny:

Nr działki:

Park narodowy:

Nadleśnictwo:

Data stwierdzenia szkody:

Data zgłoszenia szkody:

Dnia: przedstawiciele właściwego organu (imię, nazwisko, stanowisko służbowe):

1);

2);

3)

w obecności poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

.....

przeprowadzili oględziny zgłoszonej szkody i stwierdzili, co następuje:

1. Gatunek zwierzęcia, które spowodowało szkodę:

.....

.....

2. Rodzaj i rozmiar szkody w:

1) budowli stawów rybnych:

2) urządzeniach hydrotechnicznych

3) rybostanie:

Lp.	Gatunek	Rodzaj	Masa	Uwagi

3. Inne szkody w gospodarstwie:

4. Informacja o poprzednio wypłaconym odszkodowaniu lub wykonanym szacowaniu szkody:

5. Uwagi sporządzającego protokół:

6. Poszkodowany oświadcza, że nie wnosi zastrzeżeń do ustaleń poczynionych podczas oględzin/wnosi następujące uwagi*):

Podpis poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

Podpisy przedstawicieli właściwego organu:

Imię, nazwisko, stanowisko służbowe sporządzającego protokół:

Podpis:

*) niepotrzebne skreślić

WZÓR

PROTOKÓŁ NR

OGŁĘDZIN SZKODY INNEJ NIŻ WYMIENIONA

W § 4, § 12 UST. 1, § 13 UST. 1 i § 14 UST. 1 ROZPORZĄDZENIA

Imię i nazwisko/ Nazwa poszkodowanego:

Numer telefonu:

Adres zamieszkania:

.....

Adres do korespondencji:

.....

Miejsce wyrządzenia szkody:

.....

Województwo:

Powiat:

Gmina:

Obręb ewidencyjny:

Numer działki:

Park narodowy:

Nadleśnictwo:

Data stwierdzenia szkody:

Data zgłoszenia szkody:

Dnia: przedstawiciele właściwego organu (imię, nazwisko,
stanowisko służbowe):

1)

2)

3)

w obecności poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

.....

przeprowadzili oględziny zgłoszonej szkody i stwierdzili, co następuje:

1. Gatunek zwierzęcia, które spowodowało szkodę:

.....
2. Rodzaj i rozmiar szkody:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Inne ustalenia:

.....
.....
.....

4. Informacja o poprzednio wypłaconym odszkodowaniu lub wykonanym szacowaniu szkody:

.....
.....

5. Uwagi sporządzającego protokół:

.....
.....

Poszkodowany oświadcza, że nie wnosi zastrzeżeń do ustaleń poczynionych podczas oględzin/ wnosi następujące zastrzeżenia*):

.....
.....
.....

Podpis poszkodowanego/pełnomocnika poszkodowanego*):

.....
.....

Podpisy przedstawicieli właściwego organu:

.....
.....

Imię, nazwisko, stanowisko sporządzającego protokół:

.....

Podpis:

*) niepotrzebne skreślić